

Indholdsfortegnelse

Indledning	7

Del 1

Kapitel 1	Samfundets tilbud til sindslidende	11
Kapitel 2	Kultur, grundsyn og etik i psykiatrien	29
Kapitel 3	Kognitive grundbegreber og udviklingspsykologi	53
Kapitel 4	Psykodynamiske grundbegreber og udviklingspsykologi	85

Del 2

Kapitel 5	Observation i psykiatrien	125
Kapitel 6	Principper for støtte	147
Kapitel 7	Støtte ved angst	219
Kapitel 8	Støtte ved psykoser	247
Kapitel 9	Støtte ved depression	297
Kapitel 10	Støtte ved mani	323
Kapitel 11	Støtte ved demens	337
Kapitel 12	Støtte ved misbrug	369
Kapitel 13	Støtte ved tvang	395

Del 3

Kapitel 14	Diagnosesystemet ICD-10	427
Kapitel 15	Demens, kronisk organisk psykosyndrom	435
Kapitel 16	Delirium, akut organisk psykosyndrom	447
Kapitel 17	Skizofreni	457
Kapitel 18	Paranoide tilstande	475

Kapitel 19	Akutte og forbigående psykoser	481
Kapitel 20	Affektive sindslidelser	487
Kapitel 21	Angsttilstande	501
Kapitel 22	Belastnings- og tilpasningsreaktioner	511
Kapitel 23	Personlighedsforstyrrelser	517
Kapitel 24	Misbrug	527
	Vidensøgning	539
	Biografier	543
	Stikordsregister	545

Indledning

Denne lærebog er en lettere revideret udgave af 'Psykiatri', som udkom første gang i 2004. Den er primært skrevet til social- og sundhedsassistentelever, men henvender sig også til færdiguddannede social- og sundhedsassistenter.

Psykiatrien debatteres meget i disse år, og de sindslidendes vilkår er ofte i offentlighedens søgelys. De psykiatriske lidelsers hyppighed betyder, at mange mennesker kommer i kontakt med det psykiatriske behandlingssystem, og der stilles med rette store faglige krav til sundhedspersonalet.

Psykiatrien er også kendetegnet ved at være et arbejdsfelt, hvor mange faglige discipliner mødes, og der er mange måder at forstå den sindslidendes reaktioner, symptomer og adfærd på.

Forfatterens værdier og holdninger til psykiatrien

De værdier, der ligger til grund for denne bogs beskrivelse af støtten til den sindslidende, er: tillid, respekt og accept, lydhørhed og rummelighed, ligeværdighed og en opfattelse af, at alle mennesker har brug for såvel fysisk og psykisk som social stimulering og udvikling. De individuelle behov og ønsker må altid danne basis for samarbejdet mellem social- og sundhedsassistenteleven og den sindslidende. Vi beskriver den generelle psykiatri, men ved at bruge hverdagsbilleder gennem hele bogen viser vi, hvordan støtten kan tilpasses til det enkelte menneske.

For at social- og sundhedsassistenten kan danne sig et solidt fagligt grundlag, der matcher samfundets behov, ønsker vi at formidle et nuanceret syn på psykiatrien. Vi ser på den sindslidende som et menneske med nogle særlige problemer, der må forstås ud fra den betragtning, at ethvert menneske er et kompliceret væsen. Den menneskelige psyke må forstås som et samspil mellem tænkning (kognition), følelser (emotioner) og biologi, og udviklingen foregår i et socialt samvær med andre mennesker. Vi mener, at den mest frugtbare støtte gives, når disse fire aspekter går hånd i hånd.

Bogens anvendelse

Den nuancerede beskrivelse af psykiatrien betyder, at bogens indhold er mere omfattende end det pensum, som social- og sundhedsassistenteleverne skal gennemgå. Det er ikke forfatterens hensigt, at hele bogen skal læses i social- og sundhedsassistentelevernes psykiatriske teori- og praktikperiode. I denne uddannelsesperiode vil det være hensigtsmæssigt at udvælge relevante dele i forhold til teoriundervisningens indhold og praktikstedernes uddannelsesstilbud. Disse dele kan udvælges med hjælp fra underviser eller praktikvejleder.

Ud over at være grundbog i social- og sundhedsassistentuddannelsen kan den tjene som opslagsbog og temabog for social- og sundhedsassistenter, der arbejder med sindslidende.

Når social- og sundhedsassistenteleverne står over for deres første møde med den sindslidende og med psykiatrien, melder der sig mange spørgsmål, heriblandt de følgende:

-
- Hvad betyder de psykiatriske fagudtryk?
-
- Hvilket arbejde forventes det, at jeg skal udføre (fortæl mig, hvad jeg skal gøre/ikke gøre) og hvorfor?
-
- Hvad skal jeg sige, og hvordan skal jeg forholde mig over for den sindslidende?
-

Som svar på disse spørgsmål introducerer vi de mest anvendte fagudtryk, som 'oversættes', første gang de bruges i bogen. Bag i bogen er der et stikordsregister, der gør det nemt at finde de steder, hvor begreberne er forklaret.

Vi har lagt vægt på, at social- og sundhedsassistenteleven skal lære, hvilke data der skal indhentes, og hvilke observationer der skal foretages ved de mest almindelige psykiatriske tilstande. Vi giver konkrete eksempler på, hvordan social- og sundhedsassistenten kan kommunikere og samarbejde med de sindslidende, de pårørende og det øvrige personale.

Mennesker med sindslidelser er brugere af alle områder i sundhedsvæsenet, både somatiske hospitaler og psykiatriske centre samt tilbud i primær sektor. Indholdet i denne bog er relevant for alle social- og sundhedsassistenter, der arbejder med sindslidende, uanset hvor i sundhedsvæsenet de er ansat. Vi undlader derfor at bruge ordet 'patient', som, traditionen tro, angiver, at personen er indlagt eller har

anden kontakt til et hospital eller psykiatrisk center. Vi bruger begrebet 'støtte' til at beskrive social- og sundhedsassistentens ansvarsområde. Ud over at rumme den grundlæggende sygepleje rummer begrebet 'støtte' også „sammensatte omsorgsopgaver og aktiverende arbejde, herunder stimulering af fysiske, intellektuelle og kreative funktioner“ (Bekendtgørelse 1073, § 17).

I kapitlet 'Støtte og tvang' bruger vi benævnelsen 'patient', fordi sindslidende, der er undergivet tvang, ifølge Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien, altid vil være indlagt i psykiatrisk afdeling.

Nyskabelser

Vi har fremhævet beskrivelsen af kognitiv teori og den støtte, der udspringer heraf, i erkendelse af, at det er en psykologisk teori, som der er evidens for at bruge i psykiatrien, og som derfor vinder frem i disse år.

I kapitlet om støtte er der tre nyskabelser: Ud over beskrivelsen af terapeutisk kommunikation er bogen udvidet med et afsnit om motiverende samtaler. Beskrivelsen af fysisk aktivitet er udbygget, og der er tilføjet et afsnit om metabolisk syndrom. Sidst, men ikke mindst, indgår der nu et afsnit om rehabilitering og recovery. Alle tre nyskabelser begrundes i de ændringer, der i disse år sker i tilbuddene til de sindslidende.

Udviklingspsykologien er ført up-to-date med en gennemgang af Daniel Sterns udviklingsteori, som erstatter beskrivelsen af Mahlers udviklingsteori i den tidligere udgave. Dette har vi valgt, fordi der er evidens for Sterns udviklingsteori, og fordi den er en forklaringsmodel for udviklingen af psykiatriske symptomer.

I kapitlet om observationer er der tilføjet en beskrivelse af observation ved risiko for selvmord, samt en beskrivelse af dokumentationssystemet Psyk-VIPS. Kapitlet om psykofarmakologi er udgået, og stoffet kan findes i 'Håndbog i lægemidler', Munksgaard Danmark 2009.

Bogens opbygning

Del 1, Generel viden, består af kapitel 1-4. Her får du en baggrundsviden, der kan bidrage til at forstå de rammer, den psykiatriske støtte udøves inden for. De to første kapitler er en introduktion til det psykiatriske arbejdsområde set i et historisk perspektiv. I kapitel 3 og 4

beskrives psykologiske grundbegreber inden for kognitiv teori, psykodynamisk teori og tilknytningsteori. Disse kapitler danner grundlag for, at du kan forstå den sindslidende.

Del 2, Støtte, består af kapitel 5-13 og indeholder beskrivelser af den praktiske støtte til den sindslidende. I kapitel 5 beskrives almen observation af psykiatriske symptomer, og i kapitel 6 gives en grundig indføring i almene principper for støtte. Disse principper beskrives ud fra en model, som også danner grundlag for opbygningen af de følgende kapitler, hvor vi beskriver den specifikke støtte, der gives til sindslidende med forskellige psykiatriske problemstillinger. Kapitel 7 og 8 beskriver støtten i forhold til to områder, som mange sindslidende har problemer med, nemlig angst og psykose. Kapitel 9-12 beskriver den støtte, der gives til mennesker, der har særlige behov pga. depression, mani, demens eller misbrug. Kapitel 13 indeholder en beskrivelse af Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien samt af den støtte, som patienter undergivet tvang har behov for.

Hermed ønsker vi rigtig god læselyst.

Redaktør

Marin Hansen

København 2009